

Köhler, Piotr

Sesja interdyscyplinarna Pogranicze nauk botanicznych i humanistycznych jako obszar inspiracji badawczych (Warszawa, 27 maja 1998 r.)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 43/2, 183-185

1998

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SESJA INTERDYSCYPLINARNA
POGRANICZE NAUK BOTANICZNYCH I HUMANISTYCZNYCH
JAKO OBSZAR INSPIRACJI BADAWCZYCH
(WARSZAWA, 27 MAJA 1998 R.)

W dniu 27 maja 1998 r. odbyła się na powyższy temat sesja zorganizowana w Pałacu Staszica w Warszawie przez Zakład Historii Nauk Biologicznych i Farmacji Instytutu Historii Nauki PAN, Pracownię Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej Ogrodu Botanicznego UJ oraz Sekcję Historii Botaniki Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Na sesję złożyło się pięć referatów.

Prof. dr hab. Barbara Kuźnicka (Warszawa) w swym wystąpieniu *Rodowód i rozwój etnonauk biomedycznych* omówiła genezę, ewolucję pojęć i zakresów badań etnobotaniki, etnomedycyny, etnofarmakologii i etnofarmacji. Najstarszą z nich jest etnobotanika (termin wprowadzony w 1895 r. przez J. W. Harshbergera), której początki sięgają lat 1873–1875 i związane są z pracami S. Powersa (botanika „tubylcza”, na którą składał się m.in. opis miejscowych roślin użytkowych). W etnobotanice wyróżnia się ponadto kierunek ekologiczny (od 1941 r. – prace V.H. Jonesa), semantyczny (od 1954 r. – prace H.C. Conhina dotyczące ludowego nazewnictwa), historyczno-ewolucyjny (od 1961 r. – prace R. Porteresa badające związki społeczeństw i świata roślin w postępie cywilizacyjnym) i farmaceutyczny (prace R.E. Schultesa i współpracowników z lat 1960-tych dotyczące wykorzystania roślin w medycynie ludowej krajów rozwijających się). Etnomedycyna bada medycynę krajów pozazachodnich, a obecnie najbujniej rozwija się w Niemczech, gdzie istnieje w Heidelbergu od 1970 r. Arbeitsgemeinschaft Ethnomedizin (AGEM) wydające czasopismo „Curare” (od 1978 r.), oraz gdzie wykładana jest w tamtejszych uniwersytetach. Etnofarmakologia prowadzi badania, często eksperymentalne, nad tubylczymi lekami. Rezultaty publikowane są w „Journal of Ethnopharmacology”. Etnofarmacja zajmuje się historią ziołolecznictwa kręgu kultury europejskiej badanego z punktu widzenia współczesnej wiedzy. Kierunek ten rozwijany jest w Polsce przez referentkę (seria *Historia leków naturalnych*). Referat zakończyła prezentacja kierunków badań w Polsce (J. Jeszke, M. Henslova, B. Kuźnicka, A. Paluch, D. Penkała-Gawęcka, D. Tylkowa).

Dr hab. Alicja Zemanek (Kraków) w referacie *Józefa Rostafińskiego wizja badań interdyscyplinarnych* zaprezentowała pełne spektrum badań prowadzonych przez tego przyrodnika (florystyka roślin naczyniowych, systematyka glonów i śluzowców, historia roślin uprawnych, historia botaniki i innych nauk przyrodniczych,

dzieje nomenklatury przyrodniczej, etnobotanika, historia), omówiła również najważniejsze, często pionierskie w skali światowej, dokonania w każdej z tych dziedzin. Na zakończenie referentka postawiła kilka hipotez dotyczących inspiracji tak szerokich badań J. Rostafińskiego (m.in. wpływ nauczycieli, głównie A. de Bary'ego – współtwórcy mikologii, fascynacja poezją A. Mickiewicza, znajomość z A. Asnykiem, S. Wyspiańskim i H. Sienkiewiczem, duże znaczenie przeżyć osobistych – choroba i śmierć żony). W podsumowaniu swego wystąpienia A. Zemanek podkreśliła brak wśród publikacji J. Rostafińskiego pracy poświęconej programowi badań interdyscyplinarnych przyrodniczo-humanistycznych. Jego wizję takich badań można odczytać tylko z jego dorobku.

Prof. dr hab. Tadeusz Bieńkowski (Warszawa) w swym wystąpieniu *Poeci w ogrodach. Impresje literackie z okresu staropolszczyzny i oświecenia* przedstawił własną próbę interpretacji stosunku ogród-poeta na gruncie literatury polskiej w epoce renesansu, baroku i oświecenia. Rozważania prowadzone były na podstawie cytatów z twórczości takich poetów i pisarzy, jak F. Callimach, M. Rej, A. Gostomski, P. Kochanowski, W. Kochowski, I. Krasicki i F. Karpiński. Dla ludzi renesansu ogród był obiektem zachwytu i podziwu dla cudu przyrody oraz cichym, zielonym azylem, podczas gdy w baroku był symbolem przemijania życia. W oświeceniu natomiast symbolizował porządek natury zmienionej przez człowieka, był również przedłużeniem obszaru mieszkalnego. Różną recepcję ogrodu jako obiektu kultury referent zilustrował obszernymi cytatami z odpowiednich dzieł wyżej wymienionych autorów.

Dr Wanda Grębecka (Warszawa) omówiła *Przyrodę w dziełach Marii Rodziewiczówny*. Wnikliwa analiza prac tej pisarki, a szczególnie *Lata leśnych ludzi* oraz doskonała znajomość literatury przedmiotu pozwoliła prelegentce postawić główną tezę: opisy przyrody w tych dziełach są całkowicie niedocenione przez badaczy, a przecież dają obraz przyrody polskiej okresu przedindustrialnego. W pracach Rodziewiczówny są zarówno opisy krajobrazów naturalnych i półnaturalnych, jak i pór fenologicznych, są one – ze zrozumiałych względów – potoczne, a nie naukowe, można dostrzec w nich również kielkującą ideę ochrony przyrody oraz przeczucie zagrożenia współczesną cywilizacją. Twórczość pisarki odbija więc niepokoję ówczesnej epoki.

Ostatni z prelegentów – dr Adam Kasperowicz (Warszawa) – mówił o *Roślinach-panaceach renesansowych zielników polskich*. W swym wystąpieniu pokrótce przedstawił historię zielników S. Falimirza i M. z Urzędowa, zaprezentował też na przykładach kilkunastu gatunków polemikę między obu zielnikarzami oraz stanowisko współczesnej nauki na sporne kwestie. W konkluzji podkreślił brak znaczących różnic między średniowiecznym a renesansowym ziołolecznictwem.

W obecnych czasach podział nauki na bardzo liczne specjalności powoduje, że powstaje wiele obszarów pogranicznych, umykających naukowej refleksji uczonych, wyspecjalizowanych w wąskich dziedzinach. Próbą zwrócenia uwagi na istnienie takich obszarów na granicy nauk botanicznych i humanistycznych była

ta sesja. Jej znaczenie upatrywałbym również w kontynuowaniu dialogu między przyrodnikami a humanistami, dialogu trudnego ze względu na całkowicie różne aparaty naukowo-badawcze. Sesja, dzięki doborowi referatów, pozwoliła uczestnikom zapoznać się z wynikami badań i interpretacji interesującego obszaru badawczego, jakim bez wątpienia jest pogranicze przyrodoznawstwa i humanistyki.

Piotr Köhler
(Kraków)

SPRAWOZDANIE Z SESJI NAUKOWEJ POŚWIĘCONEJ DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ JEZUITÓW

Dnia 14 maja 1998 r., w Pałacu Staszica odbyła się sesja naukowa zorganizowana przez Zakład Historii Nauk Społecznych IHN PAN i Kolegium Jezuitów w Krakowie. Była ona poświęcona działalności naukowej Towarzystwa Jezusowego. Referaty, w języku hiszpańskim i włoskim, wygłosili: ks. Josep M. Benítez SJ, dziekan Wydziału Historii Kościoła na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim oraz ks. Martín M. Morales SJ, sekretarz Instytutu Historycznego Towarzystwa Jezusowego w Rzymie. Wystąpienia gości oraz dyskusja tłumaczone były bezpośrednio przez polskich jezuitów: Stanisława Obirka SJ i Marka Ingłota SJ.

Sesję otworzyła i wygłosiła słowo wstępne prof. dr Irena Stasiewicz-Jasiukowa, kierownik Zakładu Historii Nauk Społecznych IHN PAN. W swoim wprowadzeniu przedstawiła gościom dokonania badawcze Zakładu oraz przypomniała dotychczasową współpracę naukową z Towarzystwem Jezusowym.

Jako pierwszy z zaproszonych referentów, głos zabrał ks. Josep M. Benítez SJ. W swoim wystąpieniu zatytułowanym: *Características específicas de la Ilustración española* nakreślił najważniejsze cechy Oświecenia hiszpańskiego stanowiące o jego swoistości i oryginalności. Przypomnił przy tym głównych reprezentantów tego okresu w naukowej literaturze hiszpańskiej, takich jak: Benito Jerónimo Feijóo y Montenegro, Gaspar Melchor de Jovellanos i Pedro Rodríguez hrabia de Campomanes. Wszyscy oni byli autorami dzieł krytycznych i erudycyjnych. Cechą charakterystyczną ich prac, wedle ks. Beníteza, było łączenie postępowych idei Oświecenia oraz walki przeciwko przesądom, zabobonom i nietolerancji z wiernością Kościołowi Katolickiemu i dogmatom teologicznym religii chrześcijańskiej. B.J. Feijóo y Montenegro był benedyktynek. Jako profesor uniwersytetu w Oviedo propagował idee racjonalizmu i empiryzmu. W swoich pismach: *Teatro crítico universal* i *Cartas eruditas* zajmował się wieloma dziedzinami nauki. Dla historii myśli pedagogicznej ważne są jego propozycje zmian w systemie nauczania. G.M. de Jovellanos z kolei był nie tylko pisarzem i autorem projektu reform gospodarczych, ale również aktywnym politykiem, piastując w latach 1797–1801